

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ 1
ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ '90
ΓΙΑΝΝΙΝΑ

ΕΚΔΟΣΗ
ΟΜΑΔΑΣ
ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ

→ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΕΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ
Χαρά Τριανταφύλλου - Ιωάννα Κωστή

→ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ
Β. Νιτσιάκος και ομάδα φοιτητών

→ Ο «ΚΑΡΥΩΤΑΚΙΚΟΣ» ΡΙΤΣΟΣ
Ελένη Ντόντη

ΒΙΒΛΙΟ

ΧΑΡΑΖΕ Ο ΤΟΠΟΣ ΜΕ ΒΟΥΝΑ ΠΟΛΛΑ...

Ο Μιχάλης Γκανάς, κυκλοφόρησε μέσα στα 1989 την δεύτερη έκδοση της ποιητικής συλλογής «Γυάλινα Γιάννενα» (Καστανιώτης). Ο Γκανάς, γόνιμη πλέον ποιητική γραφή της γενιάς του '70, με την παρούσα συλλογή επιστρέφει στη γεωγραφία του τρυφερού του βίου, το ορεινό τοπίο της παιδικής του μνήμης, καθώς κατάγεται από την Ήπειρο. Και το βουνό του κυνηγάει στην ανάληψη του ποιήματος. «Τον ξέρω αυτό τον τόπο ξαναπέρασα παιδί με το πουλάρι μου».

Φύλλομετρούμε 29 σελίδες με 22 ποιήματα. Η σελίδα λοιπόν είναι περίπου ο χώρος που ρέει ο λόγος του Μιχάλη Γκανά. Η πρώτη ενότητα, που περιλαμβάνει επτά, μαγικός αριθμός ποιήματα, φέρει τον τίτλο «Γυάλινα Γιάννενα», όπως τα κινέζικα διακοσμητικά με τον φελλό και τον γυάλινο θόλο. Εκεί η ομώνυμη πόλη, στη μεταπολεμική της καμπή, λειτουργεί ως κάτοπτρο υπόγειας όρασης κι αναδυόμενης τουρκοκρατίας: «μια λίμνη ως κόρη οφθαλμού / είδα και μινιαρές κι άκουσα / τα μπαζάρια να βελάζουν» με την ανάπληξη αστικοποίησή της, το ατελείωτο χιόνι, την περιφραγμένη σιωπή του περαστικού: «Μια τέτοια νύχτα, πριν από χρόνια / κάποιος περπατάει μόνος, δεν ξέρω πόσα / λασπωμένα χιλιόμετρα. / με τη μαύρη κάπα στις πλάτες / και το χιόνι σπρωσαν τούτες οι πλάτες / κανένας δεν το μαβει. / και την σκληρή ιστορία πολέμου: / Φυσάει το Μιτσικέλι κι οι ντάπιες / πέφτουν μία μία στα χέρια των εχθρών / κλείνουνε σπίτια, μαυροφορούν γυναίκες».

Τα επόμενα 15 ποιήματα (πολλαπλάσιο του επίσης φορτισμένου τρία) βγαίνουν μέσα από τον ναρκαμένο μ' ενόσεις πρεμιστικών, τρόμο της γενιάς του '70. Της γενιάς που κατά γενική παραδοχή, κυφοφόρησε μέσα στον σπασμένο λόγο του μεσοπολέμου και του Κ. Γ. Καρυωτάκη (Γ. Βαρθέλης, Γράμματα και τέχνες, 41, 1985, σ. 26 και Δ. Ν. Μαρινάκη, 62 χρόνια στα ριχά, Η Γοητεία της Αυτοκτονίας, Το Βήμα της Κυριακής, 5/10/1986, 2/11/1986, σ. 38, 50). Η εξ αίματος αυτή συγγένεια περνάει σταραχτικά και στην περίπτωση του Μ. Γκανά με την συμπαθητική αφιέρωση στον αυτόχειρα της Πρέβεζας (Μνήμη Κ. Γ. Καρυωτάκη, σ. 21) και την εξομολόγηση της συγκατοίκησης: «Γιατί να τελειώνει λυπημένα / το ποίημα που τόσο κατοικούν».

Η σκέψη του Γκανά ταξιδεύει σε γνώριμα μονοπάτια. Μοναξιά, νύχτα, σκοτάδι, στεγνή επανάληψη της κάθε μέρας, ανωνυμία, παράδοση, θάνατος, ορθοδοξία, γυναίκα, ανεκπλήρωτος πόθος, έρωτας. Όλα όμως ενδεδυμένα με τα προσωπικά και ιδιωματικά στίγματα. Και να ορισμένα:

Η παράδοση δαμάζει τους φυσικούς της κληρονόμους μέχρι τον μεγάλο ήλιο: «Υπνε που παίρνεις τα παιδιά / πάρε και τον πατέρα' απ' τις μασχάλες πιάσ' τονε / σαν να 'ταν λαβωμένος».

Ο θάνατος γίνεται παιχνίδι για ενήλικα παιδάκια ή «παράξενα παιδάκια γερασμένα» για να θυμηθούμε την Καρυωτακική φύτρα: «Ας πούμε ένα τραγούδι σιγανό / καθώς αρμόζει στους

ΜΙΚΡΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ

Οι μεταφράσεις των έργων του Νίτσε στα ελληνικά ήταν μέχρι πρόσφατα λιγοστές, γεγονός που δεν φαίνεται να 'χει λογική εξήγηση, καθώς ο Νίτσε ήταν γνωστός στον ελληνικό χώρο απ' τις αρχές του αιώνα μας. Γνωστό, για παράδειγμα, είναι το έργο του Κώστα Χατζόπουλου «Υπεράνθρωπος» που γράφτηκε ήδη από το 1911, στο οποίο γίνεται μια ατυχής προσπάθεια σάτιρας του γερμανισμού των νέων της εποχής του μέσω του Νίτσε. Τρία χρόνια πιο πριν (1909) ο Ν. Καζαντζάκης γράφει τη διατριβή του σχετικά μ' αυτόν, την οποία και εκδίδει (Ο Φρ. Νίτσε εν τη φιλοσοφία του δικαίου). Απ' την εποχή αυτή λοιπόν ως σήμερα η πορεία της μεταφραστικής και εκδοτικής προσπάθειας γύρω απ' τα έργα του Νίτσε είναι απογοητευτική. Η υπόθεση της μελέτης πάνω στο έργο του στέκεται σε επίπεδο προσκομιπότητων της πνευματικής ηγεσίας του τόπου και οι μεταφράσεις που κυκλοφορούν για τον ευρύτερο κύκλο των αναγνώστων στερούνται ποιότητας. Δεν είναι σπάνιο να δίδονται προς έκδοση μεταφράσεις στα ελληνικά από άλλες γλώσσες, ξένες της γλώσσας του πρωτοτύπου. Υπάρχουν επίσης κάμποσες μεταφράσεις απ' τα γερμανικά (τη γλώσσα του πρωτοτύπου), κατά τις οποίες ο μεταφραστής δεν προχωρά σε απόδοση κειμένου, ώστε να καταλήγουν πρόχειρες και με πολλές διαφοροποιήσεις στο αρχικό νόημα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η ποιότητα του λόγου ελαχιστοποιείται, η αμεσότητα του ύφους υποχωρεί και οι σινειρμικοί εξασθενούν, ώστε τα πρωτότυπα κείμενα να διαφημίζονται πιότερα, τη στιγμή που θα 'πρεπε να γίνονται απαιτητά στον κόσμο που τα διαβάζει. Δεν υπάρχει όμως μόνο αρνητική πλευρά σ' αυτή την πορεία. Θα 'ταν δηλαδή παράλληλη να μην αναφέρει κανείς τον Καζαντζάκη, ο οποίος αναμφισβήτητα έχει κάνει οπουδήποτε δουλειά πάνω στο Νίτσε και σε μεταφραστικό επίπεδο (λυρική μετάφραση του «τάδε έφη Ζαρατούστρα»). Αυτός όμως που περισσότερο απ' τον καθένα έχει μεταφράσει και εμβαθύνει στο έργο του Νίτσε είναι ο Άρης Δικταίος, ο οποίος αποτελεί και τον συνδετικό κρίκο της έλλειψης συστηματοποιημένης προσπάθειας σε μεταφραστικό και εκδοτικό επίπεδο των παλαιότερων χρόνων, με τις απόπειρες συστηματικοποίησης στις μέρες μας. Οι μεταφράσεις του («Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα», «Γενεαλογία της ηθικής», «Οι διθύραμβοι του Διονύσου») είναι πλέον στις μέρες μας οι πιο αξιολογικές (ιδίως η μεταφραστική των έργων του Νίτσε, απ' τα οποία άλλα έχουν μεταφραστεί και καλύτερα («Η γέννηση της Τραγωδίας») και άλλα εκδίδονται για πρώτη φορά («Ανθρώπινο πολύ ανθρώπινο», «Αντίχριστος», «Απικόφως των ειδώλων», «Χαρούμενη επιστήμη»). Πρόκειται για μια προσπάθεια της «Εκδοτικής Θεσπίας» και τις μεταφράσεις ανέλαβε στο σύνολό τους ο Ζ. Σαρμάς. Αξιολόγηση είναι και η έκδοση της «Ροδανγής» απ' τον εκδοτικό οίκο «Γ. Λαδάν» σε μετάφραση Αγ. Ντόκα διδάκτορα φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο του Μόναχου, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι εκδόσεις του Γνωστού («Η γέννηση της Τραγωδίας»...)

κεκοιμημένους» η γοητεία της Ορθοδοξίας μεταφέρεται στη μοναχική περιπλάνηση: «Λιγνό, καλογεράκι το κοτσύφι / με περιέρι βραχνά και προσευχές» η νύχτα κρατά την δική της αθωότητα «σάβλο μικρού παιδιού ανθίζει στον αέρα / κι όλο το σπίτι σκοτεινό», κι ο έρωτας την έρμα της δροσιάς του κοριτσιού: «Έπεφτε το κορμάκι σου και το χιτζα με χάδια». Έτσι η φωνή του ποιητή συναντάει αναπόφευκτα στα χαρανάματά της τις προηγούμενες και τις σύγχρονες συγγενικές φωνές. Τον Καρυωτάκη και πάλι με την σαρκαστική ρίμα (κουρτίνες - δίνες, πούνε - τράνε), τον Μίλτο Σταχτούρη με τα παράλογα ομοιοκατάληκτα (κουφώματα - πατώματα) και τις μεταμορφώσεις (Επειδή τότε είσαι άνθρωπος - και τότε πουλί) και την ομοιοκατάληξη περιφέρει της δεκαετίας του '70 (Α. Τραϊανός, Λευτέρης Πούλιος, Γιάννης Κοττός).

Κλείνοντας εδώ τις αποσπασματικές καταδύσεις μας στα «Γυάλινα Γιάννενα» του Μιχάλη Γκανά, μένουμε με την εντύπωση πως κολυμπάμε σε γνήσια ποίηση που στάζει πόνο.

Θανάσης Κούγκουλος

Δεδομένης της κατάστασης αυτής γύρω απ' το μεταφρασμένο στα ελληνικά έργο του Νίτσε απ' την μια διαπιστώνει κανείς πως χρειάστηκε να περάσει σχεδόν ένας ολόκληρος αιώνας μετά το θάνατό του για να αρχίσει να γίνεται γνωστός στον ελληνικό χώρο με αξιώσεις και απ' την άλλη αναρωτιέται για το πόσο σκόπιμη ή όχι ήταν αυτή η σχετική αδιαφορία πάνω στο θέμα της έκδοσης και μετάφρασης των έργων του. Το μήνυμα όμως των τελευταίων εκδόσεων είναι πολύ αισιόδοξο, γεγονός που μας κάνει να προσδοκούμε εκτός απ' την αποσπασματική επιστημονική μετάφραση και των άλλων έργων του, την μετάφραση φυσικά των επάντων του, πράγμα που θα βοηθήσει στην πλήρη γνωστοποίηση, αποσαφήνιση και διάδοση της νιτσεϊκής φιλοσοφίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1) Α. Σαχίνης, «Το νεοελληνικό μινιατόγραμμα», Αθήνα, 5, 1980.
- 2) Φρ. Νίτσε, «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα», εισαγωγές: Άρης Δικταίος 3) Φρ. Νίτσε, «Οι διθύραμβοι του Διονύσου», εισαγωγή: Άρης Δικταίος. 4) Κ. Χατζόπουλος, «Υπεράνθρωπος». 5) Αλ. Αγγερίου, «Η ελληνική ποίηση», (αυθολογία-γραμματολογία), Τόμοι: «Η ανακαινισμένη παράδοση / Η πρώτη μεταπολεμική γενιά».